

Praca z Zastępem Zastępowych - podsumowanie

Czym jest Zastęp Zastępowych i jaki jest cel jego istnienia? – ZZ skupia kadrę drużyny (drużynowego, przybocznych, zastępowych) oraz ewentualnie kandydatów na zastępowych; jest on kuźnią zastępowych i spełnia dwie zasadnicze funkcje: po pierwsze jest miejscem, w którym zastępowi mogą zdobywać sprawności, a także techniki i umiejętności, które dają im przewagę nad członkami zastępów (węzły, rozpalanie ognia, wspinaczka, etc.), po drugie jest nieustannym kursem zastępowych – ze zbiorów Zastępu Zastępowych czerpią część pomysłów na swoje zbiórki (gry, zabawy, umiejętności do przekazania). Moim zdaniem, warto tu dodać cel, jakim jest wytworzenie więzi pomiędzy członkami ZZ-tu, bez których niemożliwym jest poczucie współodpowiedzialności za losy drużyny przez przybocznych i zastępowych. Niezależnie od różnicy wieku, drużynowy musi dbać, aby na forum Zastępu Zastępowych można było poczuć się swobodnie, poprosić o pomoc, poradzić się starszych i bardziej doświadczonych.

Jakie są cechy dobrego Zastępu Zastępowych i co zrobić, aby mój ZZ był dobry? – prawdopodobnie można by tu wymienił bardzo wiele cech, które charakteryzują dobry Zastęp Zastępowych. Spotkałem się nawet ze skrajnymi przypadkami, które głosiły z jednej strony iż ZZ nie powinien przeszkadzać w pracy zastępów częstymi akcjami, a z drugiej zaś, że ZZ powinien stanowić małą drużynę wędrowniczą wewnątrz drużyny harcerzy. Myślę, że dobrze prowadzony Zastęp Zastępowych może pogodzić oba te zdania bez ujmowania im niczego. Aby do tego jednak doszło, moim zdaniem, drużynowy musi osiągnąć kilka kamieni milowych:

Działalność ZZ-tu musi być pozbawiona jakichkolwiek wrogości czy podziałów. Na jednym poziomie wiekowym chłopcy zazwyczaj łatwo się ze sobą dogadują, ale najczęściej do zgrzytów dochodzi na linii starsza kadra (przyboczni i drużynowy) – młodsza kadra (zastępowi i kandydaci na zastępowych). Skąd się to bierze? Zazwyczaj stąd, że przyboczni uzyskawszy już jakąś pozycję w ramach drużyny nie bardzo chcą się pogodzić z faktem, iż ich dawni podopieczni też dorastają i również zasługują na wywyższenie. Młodszy chłopcy z kolei rzadko rezygnują z chęci przypodobania się starszym i ciężko jest im przeskoczyć tę barierę na forum Zastępu Zastępowych. Zadaniem drużynowego jest w tym przypadku umiejętnie poprowadzić zbiórki tak, aby te podziały zlikwidować albo przynajmniej maksymalnie zmniejszyć.

Aby ZZ funkcjonował sprawnie, przynależność do tej samej drużyny nie może być jedynym, co łączy jego członków. Drużynowy musi poznać dążenia i ambicje swoich przybocznych i zastępowych, a na ich podstawie postawić przed wszystkimi wspólny cel. Jaki? To zależy od specyfiki ZZ-tu, ale musi być czymś ponad to, czym drużyna zajmuje się na co dzień (osiągnięcie wyższej kategorii, organizacja samodzielnego obozu, ale również mniejsze cele – opracowanie obrzędowości drużyny/Zastępu Zastępowych, prób na stopień itd.).

Kiedy postawimy już przed nami wspólny cel, czas uczynić wszystkich członków ZZ-tu współodpowiedzialnymi za ten projekt. Harcerstwo jest organizacją działającą w typowym systemie zleceńowym, który na poziomie nastoletnich chłopców bardzo dobrze się sprawdza, więc wystarczy rozdzielić zadania adekwatnie do wieku i możliwości i przeć do realizacji. Myślę więc, że trzema cechami, jakie w ogólnym kształcie zarysowują dobry Zastęp Zastępowych to: dobra atmosfera (brak podziałów i wzajemne zaufanie), wspólny cel (znajomość ambicji i działanie) oraz współodpowiedzialność za wykonywane działania.

Jak pracować z Zastępem Zastępowych? Techniki i formy – techniki i formy pracy, jakie reprezentuje Zastęp Zastępowych też nie są ściśle określone w żadnym regulaminie i daje to pewne pole do popisu drużynowemu. Zastanówmy się jednak nad tym, że już cel istnienia ZZ-tu zawężą nam to pole. Dlaczego? Zastępowy ma przenosić doświadczenia nabyte na spotkaniach ZZ-tu do pracy z własnym zastępem. Dlatego też sądzę, że najlepiej jest zawęzić techniki, z jakich będziemy korzystać do: systemu zastępowego i służby (jako praca z grupą, jaką jest Zastęp Zastępowych) oraz stopni, sprawności i harców (jako praca z jednostkami tworzącymi ZZ).

Czemu akurat tak? Właśnie te techniki wasz zastępowy będzie miał możliwość wykorzystać bezpośrednio w pracy zastępu. Jeśli dobrze wyłożymy mu, na czym polega system zastępowy, to będzie stosował go bardziej świadomie, a co z tego wynika – będzie umiał go wykorzystać do osiągnięcia swoich zamierzonych celów. Jeśli pokażemy na zbiórce Zastępu Zastępowych, że służba ma sens i nie jest tylko „pańszczyzną” do wykonania, a przynosi ona realne korzyści zarówno społeczeństwu jak i mnie – być może w pracy zastępu samoczynnie pojawi się służba. Jeżeli nauczymy zastępowego dobrego rozpisywania stopni, sprawności i zadawania harców na jego własnym przykładzie, to będzie miał z czego czerpać w swojej przyszłej pracy wychowawczej i zrozumie, jakie jest prawdziwe zadanie powyższych technik.

Jakie zaś formy dobrać do pracy z ZZ-tem? Analogicznie, uważam że najlepiej takie, które jego członkowie będą wykorzystywać później, czyli: zbiórka, gra, wędrowka, ognisko. Również udział w przygotowywaniu zimowisk i obozów jest świetnym doświadczeniem, którego niektórzy drużynowi pozbawiają swoich zastępowych, nie dostrzegając dobrodziejstw, jakie z niego płyną.

Zastęp Zastępowych moich marzeń i czemu tak trudno go osiągnąć? – jak wygląda dla każdego z nas ZZ marzeń? Na pewno każdy chciałby taki prowadzić, ale zawsze coś stoi na przeszkodzie. Niezależnie od tego, co by to jednak było, drużynowy ma moc zmiany tego, warto więc z niej skorzystać. Zastęp Zastępowych moich marzeń ma pięć poziomów: 1. Uczciwość, 2. Spełnianie obowiązków, 3. Wspólnota z grupą, 4. Inicjatywa, 5. Kompetencje.

Na początku musisz zadbać o to, aby członkowie ZZ-tu byli z Tobą szczerzy – nie mogą ukrywać przyczyn, dla których nie organizują zbiórek, nie jeżdżą na wyjazdy, mówią na głos to, co nie podoba im się w drużynie i w pozostałych członkach Zastępu Zastępowych. Bez tego nie da się wspiąć wyżej na drabinie rozwoju harcerza w ZZ-cie. Następnie każdy musi

dbać o to, aby sumiennie wypełniać swoje obowiązki – drużynowy musi móc polegać na członkach swojego Zastępu Zastępowych, bo jeśli nie na nich, to na kim? Kiedy ktoś osiąga poziom solidnego i sumiennego harcerza dostępuje on wspólnoty z grupą – tego, czego młodzi harcerze zawsze bardzo pragną. Poczucie się jednym z grupy, która go akceptuje, mimo że jest młodszy i mniej doświadczony. To niejako nagroda za jego dotychczasowy wysiłek. Kolejny punkt zachodzi niejako samoczynnie. Jeżeli harcerz jest uczciwy i wypełnia swoje obowiązki, a także czuje się komfortowo w ZZ-cie, sam zacznie wychodzić z inicjatywami – na tym poziomie zaczyna myśleć o rozwoju drużyny (osiąga się go, moim zdaniem, najczęściej dopiero na funkcji przybocznego). Kompetencje wg phm. Piotra Czaińskiego to najwyższy poziom rozwoju harcerza w Zastępie Zastępowych. Nie pisze o tym dosłownie, ale domyślam się, że to czas, w którym harcerz jest gotowy do podjęcia służby instruktorskiej.

System brzmi bardzo pięknie, nieprawdaż? Dotyczy on jednak ludzi, więc jako taki z góry jest skazany na awarie i nieścistości, gdyż element ludzki nie daje nam żadnej gwarancji, że wszystko pójdzie po naszej myśli. Często będziemy musieli się w tej drabinie cofać – ktoś zawiedzie nasze zaufanie albo przestanie się angażować w pracę drużyny i ZZ-tu. Co wtedy zrobić? Trzeba cierpliwie odbudować zawalone poziomy i nieustannie dążyć do Zastępu Zastępowych swoich marzeń.

Bibliografia:

Stosowanie metody harcerskiej w drużynie harcerzy, hm. **Marek Kamecki**, wyd. ZHR
Zastęp zastępowych cz. 1 oraz cz. 2, phm. **Piotr Czaiński**, Wywiadowca nr 5/2009